

Beste lezer,

Voor u ligt het tweede nummer van 'IBW-BosreservatenNieuws', onze jaarlijkse berichtgeving vanuit het IBW over de bosreservaten en het onderzoek dat wij en anderen er uitvoeren.

Dat er nieuws genoeg is om deze nieuwsbrief te vullen hebben we bij de samenstelling van dit nummer ook ondervonden : het was weer wikken en wegen, en vooral veel knippen, om er alles in te krijgen. Vandaar dat we dit voorwoord zeer kort houden.

Wie pas bij dit tweede nummer aanpikt : geen probleem, we hebben nog een kleine voorraad van het eerste nummer liggen.

Een eenvoudig mailtje of briefje naar ons contactpunt (zie achterflap), en je krijgt hem terstond toegestuurd.

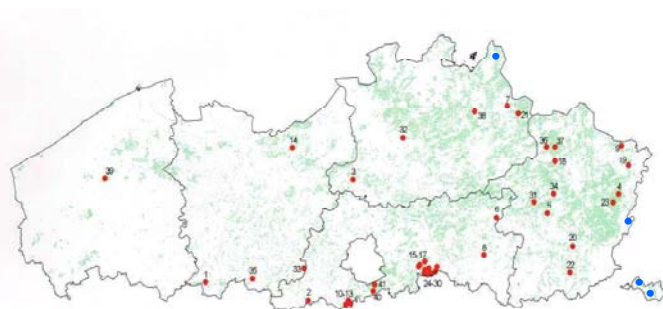
Nog even van de gelegenheid gebruik maken om onze oproep nog eens te herhalen. Beschik je over waarnemingen uit de bosreservaten of heb je andere zaken te melden (interessante kandidaat-bosreservaten die je kent, een inventarisatie die je zou willen doen), neem dan gerust contact met ons op ! Elke respons wordt sterk geapprecieerd, en zo goed mogelijk beantwoord.

Ondertussen veel leesplezier toegewenst !

Kris Vandekerkhove

Nieuwe bosreservaten in 2001: even voorstellen...

Vorig jaar is de oppervlakte bosreservaat weer wat toegenomen. In totaal werd 107 hectaren nieuwe bosreservaten aangewezen en erkend.

Overzichtskaart van de bosreservaten. Nieuwe reservaten zijn aangegeven met blauwe stippen.

Het bosreservaat **Grootbroek** (nr 9 op het kaartje) was al het grootste aaneengesloten bosreservaat in Vlaanderen. In 2001 werd het uitgebreid met een oppervlakte van nog eens 41 hectare, wat de totale oppervlakte brengt op 177 ha.

De uitbreiding omvat een 25-tal ha mooi ontwikkelde eikenbestanden van ca 100 jaar oud, met een gevarieerde struik- en kruidlaag. Vooral de sterke aanwezigheid van Europese vogelkiers is er opvallend. Er is ook vrij veel dood hout aanwezig. Dit bosgedeelte zal in de toekomst verder spontaan ontwikkelen.

Verder is er ook een ruigte van 5 ha op voormalige akker opgenomen. Hier is het de bedoeling om het proces van spontane verbossing op te volgen. Tenslotte zitten er ook een 8 ha vijvers, met natte ruigtes en rietkragen in het bosreservaat. Deze sluiten aan bij het natuurgebied Mariahof en De Luysen, en kennen een zeer interessante broedvogelfauna (o.a. Bruine kiekendief, Blauwborst, zelfs broedpogingen Roerdomp). Bedoeling is om het beheer in het bos- en natuureservaat op elkaar af te stemmen.

In de gemeente **Voeren** kregen een privaat gedeelte van het Vrouwenbos (24 hectare) en het Konenbos (11 ha), eigendom van de gemeente Büllingen, het statuut van bosreservaat. Beide bossen vormen goed ontwikkelde voorbeelden van twee bostypes die in Vlaanderen erg zeldzaam zijn : het Parelgras-Beukenbos (*Melico-Fagetum*), een soortenrijk bostype op kalkrijke leemgronden, en het Veldbies-Beukenbos (*Luzulo-Fagetum*), een soortenarm type op zure lemige bodems; vrij algemeen in de Ardennen maar in Vlaanderen enkel van de Voerstreek gekend. Beide types ontbraken voorlopig in het netwerk van bosreservaten. De Voerense bossen zijn ervoor gekend een aantal soorten te herbergen die elders in Vlaanderen uiterst zeldzaam zijn of zelfs ontbreken zoals de Das en een aantal orchideeën. Ook die ontbreken niet in de twee bosreservaten. Voor beide reservaten geldt in principe een niets-doen-beheer; alleen in de randzones zal plaatselijk een gericht beheer worden gevoerd in functie van zeldzame vegetaties.

Oude eikenbestanden en de vijvers in de uitbreiding van het bosreservaat Grootbroek. (foto's : Kris Vandekerkhove)

Voor de inrichting als bosreservaat krijgen de gemeente Büllingen en de privé-eigenaar een jaarlijkse vergoeding van de Vlaamse overheid.

Een uniek bosreservaatje is het **Kraaienbos** (1ha), gelegen langs de Grensmaas in Leut. Ondanks zijn beperkte oppervlakte heeft dit bosje een bijzonder hoge natuurwaarde. Het is wellicht het enige goed ontwikkelde voorbeeld in Vlaanderen van het 'Hardhout-Ooibos', een bostype op kalkrijke bodems in de vallei van grote rivieren (zoals Donau, Maas, Rijn, ...). In de kruidlaag komen immers een aantal zeldzame kensoorten voor van dit bostype zoals Voorjaarshelmbloem, Maarts viooltje, Sneeuwkllokje, Kraailook, ...

Ook dit bosje, waarvan de boomlaag vooral uit Es bestaat, zal verder spontaan mogen ontwikkelen.

Tenslotte werd ook in provincie Antwerpen een nieuw bosreservaat opgericht. Het betreft het 29 ha grote domein '**Overheide**', gelegen te Weelde (Ravels).

Dit gebied is bijzonder gevarieerd : centraal bevindt zich een kunstmatig 'ven' dat vroeger voor de eendjacht werd gebruikt. Rondom deze watervlakte vinden we structuurrijke loofbossen met Zomereik, Zwarte els en berk. Nog hogerop komen ijle dennenbestanden voor. In dit bosreservaat zal een gevarieerd beheer worden ingesteld waarbij behoud en ontwikkeling van de aanwezige natuurwaarden centraal staat.

En de toekomst...

Met deze nieuwe reeks erbij bedraagt de totale oppervlakte bosreservaten in Vlaanderen nu 1.685 ha. Dat is nog een eind verwijderd van de vooropgestelde '3000 ha tegen 2002' die de overheid zichzelf heeft opgelegd. Er is dus nog wat werk aan de winkel in de loop van dit jaar. Er zitten wel al een hoop dossiers in de spreekwoordelijke 'pipeline'. We lichten een tipje van de sluier...

In Turnhout werd vorig jaar het uiterst waardevolle 'Grotenhout' of 'Gierls bos' aangekocht, één van de weinige grote bossen in de Kempen die altijd bos gebleven zijn doorheen de eeuwen. Zowat 80 ha van dit bos wordt als bosreservaat voorgesteld. Ook elders in de provincie Antwerpen zijn een aantal reservaten in het vooruitzicht of zijn onderhandelingen opgestart. In West-Vlaanderen wordt een inhaalbeweging voorzien : niet minder dan 5 dossiers, voor een totale oppervlakte van ca 170 ha, zijn in behandeling. In Oost-Vlaanderen is voor 3 gebieden de procedure lopende : oppervlakte ca 130 ha. In Vlaams-Brabant trachten we momenteel één eigenaar over de brug te trekken, en wordt het voormalige RTT-domein in Liedekerke ook bosreservaat.

De Das is geen ongewone verschijning in alle Voerense bossen, dus ook niet in de nieuwe bosreservaten (Foto : Rollin Verlinde)

De kers op de taart komt echter uit Limburg : zoals reeds ruimschoots in de media werd toegelicht werden de gemeentebossen van Voeren recent aangekocht met de bedoeling om er bosreservaat van te maken : 270 ha van de mooiste, soortenrijkste en meest waardevolle bossen in Vlaanderen !

Alles samen komt dat, als alles een beetje meezit, neer op zowat 750 ha bosreservaat extra in 2002 of een totaal van ca 2500 ha. De doelstelling van 3000 ha is dus wellicht niet haalbaar, maar een grote onderscheiding is toch mogelijk...

Kris Vandekerkhove

Leren van het verleden: de historiek van het bosreservaat Kersselaerspleyn in het Zoniënwoud

Het uitpluizen van literatuur, floralijstjes en zelfs van oude kruidenboeken levert soms waardevolle informatie op over het vroegere bosgebruik en veranderingen in de vegetatie. Kennis die niet alleen boeit, maar ook leidt tot een beter begrip van hetgeen we vandaag zien gebeuren.

Nooit ontgonnen

Uit historische bronnen blijkt dat het huidige Zoniënwoud nooit door landbouwers is ontgonnen. Hierdoor bleef het prehistorisch reliëf grotendeels behouden (Van der Ben 1997). Een bewijs vormen de talrijke fossiele valleitjes die tijdens de jongste ijstijd smeltwater afvoerden en die nu bekend staan als de *dellen*. Naast die maagdelijke zones worden in het bosreservaat toch om en bij de drie hectare vergravingen aangetroffen die ontstaan zijn door ijzerwinningen in de achtste-negende eeuw (Defosse 1993).

Koeienbellen

De geschiedenis leert ons verder dat ten gevolge van diverse gebruiksrechten, voorrechten en houtroof vrijwel alle dood hout - ook het klein dood hout - tot in de negentiende eeuw systematisch uit het woud wordt gehaald (Smolar-Meynart 1986). Een ander gebruiksrecht, het weiderecht, is tot aan de Franse Revolutie een permanente zorg voor de bosbeheerders. Deze trachten de woudveestapel zoveel mogelijk te beperken. Daarnaast mag er niet om het even waar worden gegraasd. Omwille van het toezicht daarop moeten alle koeien een bel om de hals dragen. Lindemans (1952) merkt in deze context lyrisch op dat het *destijds wel een aardig klokkenspel was, kleppende van uit de verre diepten van de dellen in de plechtige stilte van het woud*. In deze vochtige bosvalleien is dan ook het meest frisse groen te vinden.

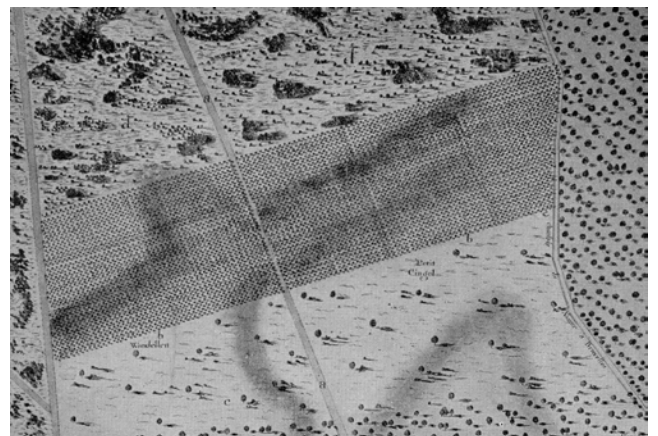
Ook varkens werden in het bos losgelaten om er eikels te eten. Deze praktijk mocht ook onder het Frans bewind nog doorgaan, zij het onder vrij strikte voorwaarden. Dat het om een zeer omvangrijke bedrijvigheid gaat bewijzen cijfers uit die periode : niet minder dan 5900 varkens mocht men in het bos 'eikelen'.

Dodoens

Volgens Thoen (1965) wijzen de planten afgebeeld op de zestiende-eeuwse wandtapijtenreeks *De Maximiliaanse jachten* op een lichtminnende kruidlaag in het toenmalige Zoniënwoud. Er bestaan echter ook zeer concrete aanwijzingen uit dezelfde periode voor het talrijk voorkomen van schaduwtolerante planten. Het *Cruijdeboeck* van Rembert Dodoens uit 1554 vermeldt bij de bespreking van Eenbes (*Wolfsbesien*): *Dit cruyt wast in sommige donckere en lomberachtige bosschen als in Soenien bosch by Bruesel daert veel ghevonden wordt*. Deze opvallende soort komt niet voor op de wandtapijtenreeks. Wat nog maar eens bewijst dat algemene conclusies trekken uit één bron gevaarlijk kan zijn.

Het Oostenrijks reveil

Door wanbeheer tijdens de woelige Spaanse Periode bevat Zonië op het einde van de zeventiende eeuw geen kapbare bomen meer die ouder zijn dan zestig jaar (Tack et al. 1993). Vanaf 1730 worden de eerste grootschalige aanplantingen uitgevoerd onder Oostenrijks Bewind. De Weense tuinarchitect Zinner introduceert een industriële bosbouw met lijnbeplantingen van beuken uit kwekerijen, waarbij alle aanwezige natuurlijke vegetatie wordt vernietigd (Van de Velde 1992). De kernvlakte van het huidige bosreservaat situeert zich volgens een beplantingsplan uit 1788 nabij het front van zo'n beplanting (Pierron s.d., zie figuur). De aanleg van het oudste deel van het bosreservaat dateert dus wellicht uit deze periode, wat in overeenstemming is met jaarringenonderzoek. Een ander deel, waaronder *Proefveld Zevenster* en het latere *Schilderachtig kanton*, wordt omstreeks 1905 aangelegd op één van de laatste kaalslagen in het Zoniënwoud.

Beplantingsplan van Zinner ter hoogte van het huidige bosreservaat (ca. 1788, uit: Pierron s.d.: 97)

Het Schilderachtig kanton

Vanaf het einde van de negentiende eeuw groeit de aandacht voor het gebruik van andere bomen dan beuken (Van de Velde 1992). In dezelfde periode – we zitten in volle Romantiek - krijgt ook het concept *artistieke reeksen* vorm (Colleaux 1923). Met de oprichting van het *Schilderachtig kanton*, een bestand van bijna 40 ha met bosbouwkundig afwijkende, 'artistieke' boomvormen, wordt in 1925 een belangrijke aanzet gegeven tot het uitbouwen van de sociale en ecologische functie van het woud.

Wie meer wil weten...

Binnenkort verschijnt het basisrapport met beschrijving van de historiek en overzicht van historisch wetenschappelijk onderzoek in het bosreservaat. Bestellen kan tegen verzendingskosten via het contactadres (zie laatste pagina)

Hans Baeté & Kris Vandekerckhove

De kernvlakte van Kersselaerspleyn (Zoniënwoud): reeds een Europese topper na 18 jaar nulbeheer.

Inleiding

In de kernvlakte van Kersselaerspleyn (Zoniënwoud) werd het bosbouwkundig beheer gestaakt in 1983 en daarmee is de kernvlakte het oudste bosreservaat van Vlaanderen. De keuze van dit deel van het Zoniënwoud was niet toevallig: er bevonden zich nog beuken van de generatie die eind 18de eeuw - bij de omvorming van het bos - aangeplant waren. De verwachting was dat het bestand met op dat moment ruim 210 jaar oude beuken, vrij snel veranderingen zou ondergaan en dat de hoeveelheid dood hout snel zou kunnen toenemen. Een vergelijking van de bestandskenmerken in 2000 met de opnamen in 1985 - 1986 toont aan dat het reservaat zich na nauwelijks 17 jaar nulbeheer kan meten met het kruim van de Europese bosreservaten.

De situatie in 1985-1986

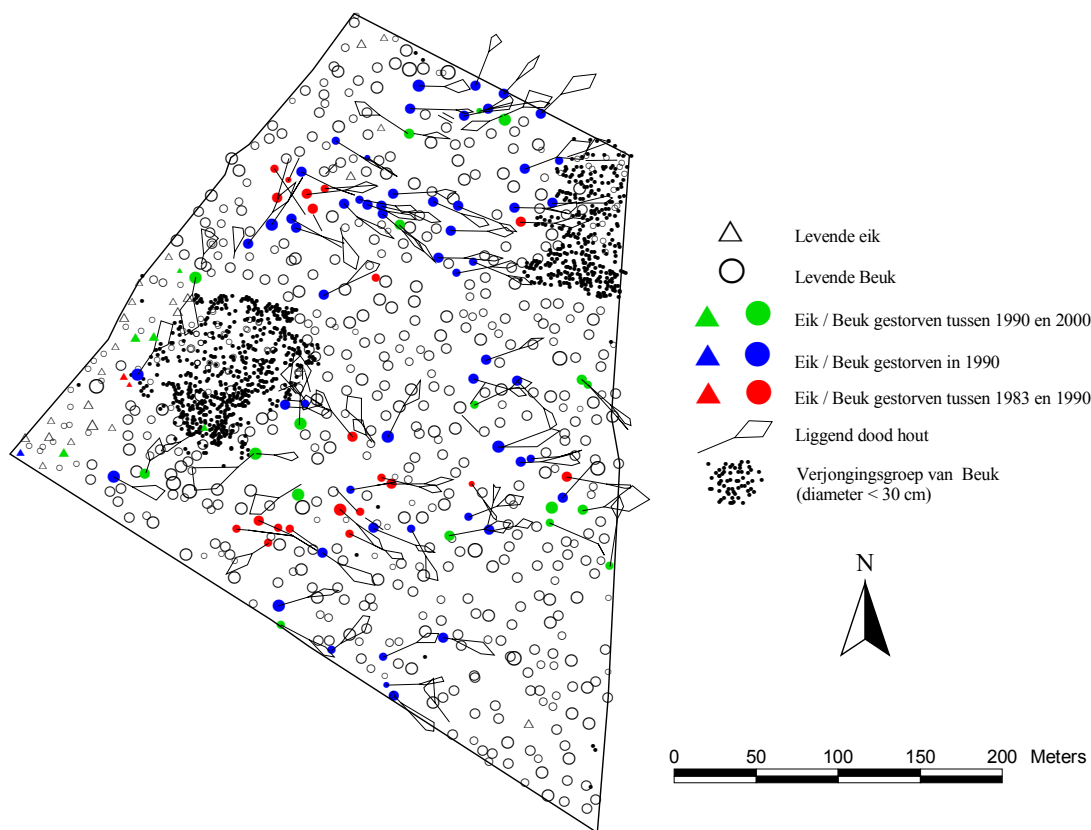
In de winter van 1985 - 1986 werd de kernvlakte voor het eerst opgemeten. Uit deze inventaris bleek dat het bos een zeer hoge voorraad levende bomen had: de totale biomassa bedroeg 694 m³/ha. Nochtans is het stamtal zeer laag: slechts 52 bomen per ha werden geteld.

De hoge biomassa is uiteraard het gevolg van de uitzonderlijke afmetingen die de Beuken in het Zoniënwoud na 210 jaar bereikt hadden: de hoogste exemplaren reikten ruim 48 m hoog en hadden een diameter van meer dan 130 cm.

In 1985 was de voorraad dood hout beperkt: er werden 22 dode Beuken geteld op een oppervlakte van 10.75 ha, wat neerkomt op ongeveer 2 dode bomen per ha (figuur 1). In de loop van 1987-1988 toen de eikensterfte zich in Vlaanderen begon te manifesteren, stierven in de kernvlakte 2 eiken staande af.

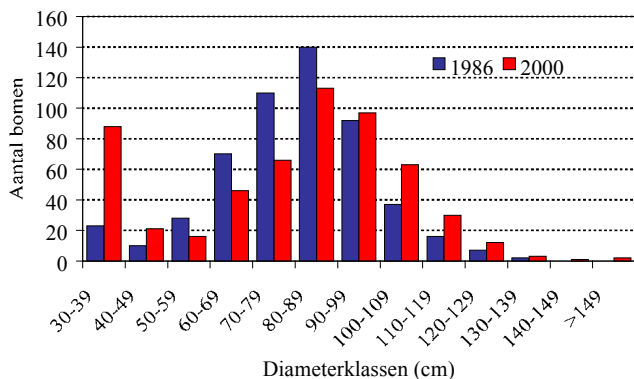
De stormen van 1990: de aftakeling ingezet?

In de winter van '89 - '90 werden niet minder dan 56 Beuken van het oude bestand geveld door zeer krachtige stormen. Eén eik stierf af in het voorjaar van 1990. Hierdoor viel de totale levende voorraad terug tot 615 m³/ha. In het noorden ontstond een grote stormvlakte op een plaats waar reeds een kleine opening was in het kronendak. De 2 kleinere openingen die in het zuiden reeds aanwezig waren werden minder uitgebreid (figuur 1).

Figuur 1: Stamvoetenkaart van dode en levende bomen in de kernvlakte, met aanduiding van de boomsoort en tijdstip van afsterven en met de positie van de 2 verjongingsgroepen.

Tussen 1990 en 2000 stierven in totaal nog 23 bomen af: 17 Beuken en 5 eiken. In totaal werden in 2000 in de kernvlakte 104 dode bomen geteld, goed voor 9,7 dode bomen per ha. Een decennium na de zware stormen is van de terugval in de levende voorraad niks meer te merken, wel in tegendeel. De totale levende voorraad bedraagt in 2000 745 m³/ha, wat meer is dan de waarde die voor de storm (in 1985-'86) gemeten werd. De inhaalbeweging is het gevolg van de sterke diametergroei van de oude generatie beuken (inmiddels 230 jaar oud!) en van de ingroei van jonge beuken die uiteraard van de toegenomen lichtinval geprofiteerd hebben (figuur 2).

Figuur 2: Stamtaalverdeling van Beuk in de kernvlakte, in 1986 en in 2000

Figuur 2 illustreert dat de oudste generatie in aantal is afgenomen door sterfte én tegelijk is doorschoven naar nog grotere diameterklassen, terwijl zich aan de andere zijde van de diameterverdeling een nieuwe generatie aandient. De jonge Beuken hebben zich gedeeltelijk natuurlijk gevestigd (enkele verjongingsgolven na 1945), maar een belangrijk deel is ook afkomstig van 2 kunstmatig aangelegde verjongingsgroepen

Toename van de hoeveelheid dood hout

Actueel zijn in de 10.75 ha van de kernvlakte 104 volledig afgestorven bomen te vinden. In totaal zijn er 8 dode eiken - 7 staande, 1 liggende - tegenover 25 levende eiken. De overige 96 dode bomen zijn Beuken, meestal liggende. Het totale volume aan dood hout bedroeg 28 m³/ha in 1985, 109 m³/ha in 1990 en 131 m³/ha in 2000.

De hoeveelheid dood hout in het bosreservaat Kersselaerspleyn bedraagt meer dan 130 m³/ha (waarvan ca. 80 m³ werkhout), of 17% van de totale biomassa (foto : Kris Vandekerkhove)

Het aandeel van de necromassa in de totale biomassa evolueerde van 4% in 1986 naar 15% in 1990. Tussen 1990 en 2000 steeg het aandeel van de necromassa nog lichtjes tot 17%. Deze geringe verandering is het gevolg van de simultane toename van de levende en de dode voorraad.

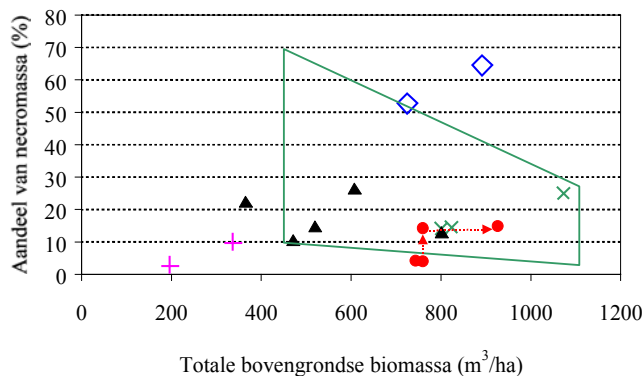
In goed gezelschap

Met een totale (dode + levende) biomassa van ongeveer 880 m³/ha en een aandeel van 17% dood hout in de totale biomassa bevindt de kernvlakte van Kersselaerspleyn zich in goed gezelschap (figuur 3).

Inzake totale bovengrondse biomassa evenaart of overtreft Kersselaerspleyn de Duitse en Franse bosreservaten en komt het zelfs in de buurt van Slovaakse oerwoudrelicten van vergelijkbare vegetatietypes (*Fago-Quercetum* en *Milio-Fagetum*).

Het aandeel van dood hout is vergelijkbaar met Duitse en Slovaakse langdurig onbeheerde Beukenbossen, maar het aandeel ligt duidelijk veel hoger in Fontainebleau (Frankrijk) als gevolg van de uitzonderlijk zware stormen in 2xxx.

Enkele Nederlandse bosreservaten met Beuken (Schoonloërveld en Vijlnerbos) kennen een nulbeheer sinds 10 - 20 jaar, maar staan nog ver van de volumes levende en dode biomassa die in de kernvlakte van Kersselaerspleyn na een vergelijkbare periode van nulbeheer werden opgetekend. De conclusie luidt dan ook dat het oude bestand van Kersselaerspleyn een uitstekende keuze was om het eerste Vlaamse bosreservaat op te richten.

Figuur 3: Aandeel van de necromassa tot de totale levende en dode voorraad in de kernvlakte van Kersselaerspleyn, vergeleken met die van Europese bosreservaten van vergelijkbare vegetatietypes.

Luc De Keersmaeker & Kris Vandekerkhove

Dit artikel en volgend, vormen een greep uit het rapport : *Monitoring Bosreservaten-bosreservaat Kersselaerspleyn – Monitoringrapport Dendrometrie en vegetatie.* (om te bestellen : zie contactadres achteraan)

Kruidlaagonderzoek in de kernvlakte van het bosreservaat Kersselaerspleyn

Kruidlaagtypen en milieukenmerken

Op basis van 750 opnamen (zie Bosreservatennieuws 1: 8) kunnen in de kernvlakte van het bosreservaat Kersselaerspleyn vier verschillende kruidlaagtypen worden onderscheiden:

- een type met een sterke dominantie van Adelaarsvaren
- een soortenrijk type met veel Witte klaverzuring, Stekelvaren, Wijfjesvaren en Bosgierstgras
- een arme variant van bovenstaand type
- een soortenarm type met een ijle tot ontbrekende kruidlaag

Om de waargenomen variatie in de kruidlaag te verklaren gebeurden metingen van bodem-pH, bodemvocht en bodemtextuur. De relatieve beschaduwing werd onrechtstreeks bepaald vertrekkend van geschatte overschermingspercentages. Een nauwgezette beschrijving van de gevolgde methodiek komt aan bod in het toekomstige eindrapport van de monitoring.

Licht bepaalt de soortenrijkdom

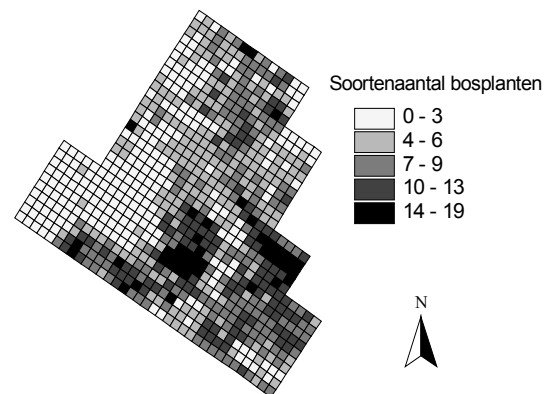
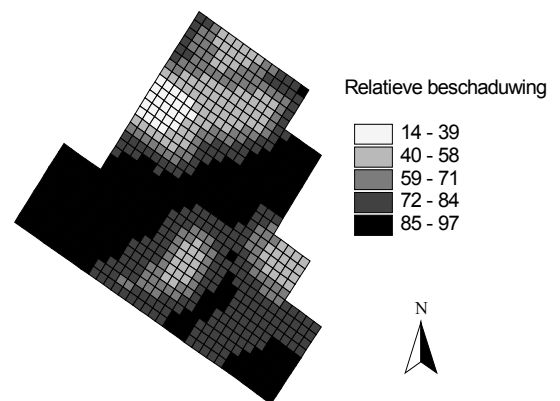
De meest soortenrijke plaatsen stemmen overeen met twee kleine, min of meer grazige bestandsopeningen in het zuidelijk deel van de kernvlakte. Dit zijn plekken met een duidelijk minder sterke beschaduwing en een iets hogere pH. Een vrij omvangrijke soortenarme vlek is gesitueerd in een donkere verjongingsgroep in het westelijk deel van de kernvlakte (zie figuren hiernaast, alsook de bestandskaart op pagina 4).

Plaatsen met heel veel lichtinval – min of meer overeenkomend met de grote stormvlakte - bezitten echter ook een vrij soortenarme kruidlaag en worden meestal sterk gedomineerd door Adelaarsvaren. Het is niet geheel duidelijk of deze zones soortenarm zijn ten gevolge van verdringing door Adelaarsvaren. Hun soortenarmoede kan ook een rechtstreeks gevolg zijn van verschillen in milieukenmerken (hier in hoofdzaak van lichtbeschikbaarheid, in veel mindere mate van bodemkenmerken). Een combinatie van voorgaande is eveneens een mogelijke oorzaak. Uit de literatuur blijkt in elk geval dat Adelaarsvaren *in staat is* om alle andere plantengroei in de kruidlaag weg te concurreren bij een hoge lichtbeschikbaarheid (Den Ouden 2000).

Opvallend is dat de vier kruidlaagtypen weinig verschillen in bodemkenmerken vertonen. De variatie wordt het best verklaard door een verschil in beschaduwing, waarbij het type met dominantie van Adelaarsvaren (stormvlakte) het meest lichtrijke is. Het type met de zeer jonge en zeer ijle kruidlaag (verjongingsgroep) wordt duidelijk het sterkst beschaduwd.

Uitsleesporen

Met het hier gehanteerde meetnet (10 x 10 m²) was het niet mogelijk om duidelijke verbanden tussen natte verdichte plekken (zoals uitsleesporen) en vochtminnende plantensoorten als Waterpeper vast te stellen. Deze situaties treden blijkbaar te plaatselijk op om te worden opgespoord met een grid van 10x10m.

Voorlopige conclusie

Uit een eerste vergelijking van kruidlaagopnamen en milieukenmerken blijkt dat de lichthoeveelheid – en bijgevolg de bestandsstructuur – de belangrijkste verklarende factor vormt voor de waargenomen soortenrijkdom en variatie van de kruidlaag in de kernvlakte van het bosreservaat Kersselaerspleyn.

Opvallend is dat de twee kleine open plekken in de kernvlakte een duidelijk soortenrijkere kruidlaag bezitten in vergelijking met de grote stormvlakte, die sterk door Adelaarsvaren wordt gedomineerd. Een zeer donkere en dichte verjongingsgroep gedraagt zich dan weer als een echte ‘woestijn’ voor planten in de kruidlaag

Hans Baeté & Luc Dekeersmaeker

Vleermuizenonderzoek in de bosreservaten (en daarbuiten)

Bij de afdeling Bos en Groen is men zich ervan bewust dat Vleermuizen een belangrijke soortengroep zijn bij de invulling van de ecologische functie in het bosbeheer. Deze groep omvat heel wat zeldzame soorten, waaronder een aantal die zijn opgenomen op de bijlage II van de Habitatrictlijn. Dit betekent dat aan hun bescherming bijzondere aandacht moet worden besteed in alle gebieden die daarvoor zijn opgenomen in het Natura2000 netwerk (Habitat- en Vogelrichtlijngebieden).

Komt daar nog bij dat vleermuizen direct gerelateerd zijn met andere elementen die belangrijk zijn binnen de nieuwe beheervisie : behoud van oude en dode bomen, behoud van holle bomen, en permanente open plekken in het bos (waterpartijen, ...). Een bos dat goed scoort op deze punten heeft meestal een rijke vleermuizenfauna en omgekeerd.

Ruige dwergvleermuis : een zeldzame bosbewonende soort die bij het onderzoek al enkele keren werd opgemerkt. (Foto : Rollin Verlinde)

Het jaar 2001 was het Europees jaar van de Vleermuis, én het Internationaal jaar van de Vrijwilliger. De ideale gelegenheid dus om een onderzoeksproject op te zetten rond vleermuizen, waarbij ook vrijwilligers een belangrijke rol spelen. Daarom werd een onderzoekopdracht uitgeschreven voor de Vleermuizenwerkgroep van Natuurreservaten (nu Natuurpunt vzw). Bedoeling was o.a. om een tiental domeinbossen (waaronder een aantal bosreservaten) te inventariseren en een aantal aandachtspunten voor het beheer (algemeen en concreet) te formuleren. Verder was het ook de bedoeling om een gestandaardiseerde monitoring van vleermuizen in bosreservaten aan de hand van punt-transect-tellingen op te starten.

De bosreservaten van Wijnendale, Meerdaalwoud en Zoniënwoud, en het voorstel tot bosreservaat Grotenhoutbos worden op vleermuizen onderzocht.

Het onderzoek is nog volop aan de gang, maar toch zijn er al bijzondere waarnemingen gedaan. We pikken er de opvallendste resultaten voor de bosreservaten even uit.

In alle bosreservaten werden vooral **Dwergvleermuizen** vastgesteld. Dat is te verwachten aangezien dit verreweg de meest algemene soort is in Vlaanderen. Daarnaast werden echter nog wel een aantal minder algemene soorten als

Watervleermuis, Rosse vleermuis en Laatvlieger vastgesteld, maar ook 3 Rode Lijst-soorten :

Grootoorvleermuis en Grijs grootoor (het onderscheid is zeer moeilijk te maken) zijn allebei Rode Lijstsoorten (categorie 'vermoedelijk bedreigd' en 'bedreigd') en zijn ook op Europees vlak bedreigde soorten. Zijn jachtbiotoop zijn oude gemengde loofbossen. Zowel in Grotenhout, Meerdaalwoud, Zoniënwoud als Wijnendale werden al Grootoren waargenomen.

De **Ruige dwergvleermuis** (RL : vermoedelijk bedreigd) is een zeldzame verwant van de dwergvleermuis, maar is veel meer een typische bosbewoner. Tot 1994 waren slechts 10 vindplaatsen in Vlaanderen bekend. Tijdens de huidige inventaris werd de soort al in Grotenhout, Wijnendale en Meerdaalwoud waargenomen.

Heel bijzonder is de waarneming van **Franjestaart** (RL : vermoedelijk bedreigd) in het Wijnendalebos.

Het is een zeer moeilijk waar te nemen soort, tot in 1994 slechts van 5 locaties gekend. Het is een typische bewoner van oude gemengde loofbossen.

Veelbelovende resultaten dus. Volgend jaar dus wellicht nog meer spectaculair nieuws van het vleermuizenfront.

Kris Vandekerkhove

(meer info : Vleermuizenwerkgroep van Natuurpunt vzw.)

The X-files in het Zoniënwoud

Op een koude winterochtend stootten onze onderzoekers in het bosreservaat Kersselaerspleyn op een wel heel merkwaardig fenomeen. Op enkele liggende beukenstammen waren fijne witte opstaande 'draadjes' te zien, wat later ijskristallen bleken te zijn. Steeds alert en met de camera in aanslag slaagden ze erin om enkele plaatjes te schieten van deze onaardse 'ijsbaard'.

foto : Peter Van de Kerckhove

Een rondvraag binnen het instituut leverde allerlei mogelijke verklaringen op, de ene al fantasierijker dan de andere. De meest plausibele is tot nu toe de volgende : het rottingsproces in de stam houdt het hout warm, en zorgt voor afgifte van waterdamp, die blootgesteld aan de koude buitenlucht aanvriest op condensatiekernen.

Andere verklaringen (grappig, ernstig) steeds welkom !

Paddestoelen op dood beukenhout in het bosreservaat Kersselaerspleyn: rendeert 18 jaar niks doen?

Tijdens het najaar 2001 onderzochten we de diversiteit en successie van paddestoelen op groot dood beukenhout (min. 10 cm diam.) in het bosreservaat Kersselaerspleyn. Dit onderzoek sluit aan bij het Europese project Nat-Man (website: www.fleopro.kvl.dk/natman), dat zich toespitst op natuurvriendelijk bosbeheer in Europese beukenbossen. Een aspect dat hierbij wordt onderzocht is de rol van groot dood hout voor het behoud van de biodiversiteit van zwammen, mossen en vaatplanten. Daarnaast wordt ook gekeken hoe het soortenspectrum wijzigt naargelang het stadium in het afbraakproces van de stammen. Dit onderzoek werd in 5 Europese landen uitgevoerd (België, Hongarije, Slovenië, Nederland en Denemarken). Dit laat meteen toe om gegevens uit diverse beukenbossen met elkaar te vergelijken. In ieder land werden hiertoe ong. 200 dode beuken geselecteerd, variërend in grootte, type (ontwortelde bomen, afgeknakte bomen), afbraakstadium (ingedeeld in 6 klassen), blootstelling aan licht e.d.

Een tonderzwamaantasting zorgt voor een lichtrijke plek. Een typische witrotter op takken is hier Ruig elfenbankje (*Trametes hirsutum*).

Diversiteit

Net als insecten vormen zwammen een zeer soortenrijke groep. Verscheidene groepen zijn lastig te determineren. Voor de eenvoud beperkte de studie zich daarom tot welbepaalde systematische groepen. In totaal werden meer dan 250 soorten waargenomen (189 voor de geselecteerde groepen, 44 andere soorten, en 18 slijmzwammen. Naar schatting knabbelen ca. 350 soorten paddestoelen aan het dode beukenhout in het reservaat (zowat 10% van de Vlaamse paddestoelsoorten). Op Europese schaal is dit het dubbele (Christensen et al., in voorber.). Dit is niet zo verwonderlijk gelet op de vrij dominante positie van Beuk in de Europese bossen, en het feit dat zwammen de belangrijkste organismen zijn bij de natuurlijke recyclage van dood hout in de voedselkringloop.

Voor Kersselaerspleyn zijn 75% van de in detail bestudeerde soorten min of meer strict houtbewonend ("lignicool").

Pluishoedhertezwam (*Pluteus hispidulus*), een fraaie, zeldzame schorsafbreker.

De diversiteit op een bepaalde site wordt bepaald door verscheidene factoren: de hoeveelheid hout, de variabiliteit in types en afbraakstadia, de bodem (standplaats), de voorgeschiedenis (beheersvorm), boomgrootte en licht zijn statistisch gesproken significant. Vermoedelijk is ook de positie van de site t.o.v. gelijkaardige sites (ruimtelijke isolatie buffering) belangrijk.

Een diner met veel gangen

De afbraak van dood hout verloopt over verschillende stadia. Dit proces duurt voor de grotere beuken in Zoniën minstens 30-40 jaar. Bij de staande bomen start de aftakeling al op levende, zij het vaak kwijnende bomen, meestal door een aantasting vanuit de bodem met Echte tonderzwam (*Fomes fomentarius*), waarbij na verloop van tijd er gewoonlijk delen van de kruin of stam uitwaaien. Veel beuken in het reservaat sneuvelen door windval, en deze worden eerder gekoloniseerd door Platte tonderzwam (*Ganoderma lipsiense*). Beide zijn witrotters (breken actief houtstof af); de witrotters, zoals ook de Elfenbank-soorten (*Trametes* spp.) zijn gedurende de eerste jaren van de afbraak opvallend aanwezig. Op het meest verse hout, vooral opvallend in de kruin, worden de dominante witrotters nog voorafgegaan door enkele soorten die soms al na 6 weken vruchtlichamen vormen (bv. Roestbruin kogelzwammetje). Deze specialisten zijn namelijk al verborgen aanwezig in het levende hout, en worden bij houtsterfte snel actief. Naar mate het hout verder verteert, verschijnen andere soorten, terwijl andere weer verdwijnen. De soortensamenstelling in latere afbraakstadia hangt af vaak af de samenstelling in vorige stadia (door microchemische verschillen). Iedere soort probeert zijn positie kost wat kost te handhaven; sommige, zoals de aan beuk gebonden Stekelige korstkogelzwam (*Eutypa spinosa*) houden het hout zelfs actief droog, om kolonisatie door andere soorten tegen te gaan. Beukenstammen die over een belangrijke oppervlakte door deze specialist zijn gekoloniseerd, verteren daarom trager.

In de finale stadia ruimen de houtzwammen geleidelijk plaats voor minder gespecialiseerde strooiselsaprofyten. Sterk vermolmd hout wordt ook vaak als voedselbron gebruikt door de mycorrhiza-vormers (symbionten), zeker in strooiselrijke bossen (zoals het geval is in Zoniën). Vandaar dat een continu ruim aanbod van de verschillende afbraakstadia resulteert in een hogere soortenrijkdom.

Paddestoelengemeenschap op zeer rot hout: Witsteelfranjehoed (Psathyrella piluliformis), Pronkhertezwam (Pluteus umbrosus) en Molmbekerzwam (Peziza micropus). In het mos Oranjegeel trechterje (Rickenella fibula).

Natuurwaarde

Een lange inventarislijst vertelt ons nog niks over de natuurwaarde. Deze wordt bepaald door kwalitatieve samenstelling van de lijst: aanwezigheid van bedreigde of zeldzame soorten, en typische soorten voor onbeheerde bossen met veel dood hout. De resultaten van het onderzoek zijn ook op dit vlak erg bevredigend. De inventaris leverde enkele niet eerder voor Vlaanderen geciteerde soorten op, alsook enkele erg zeldzame paddestoelen en zelfs een nog voor de wetenschap onbeschreven variëteit!

Ook wat betreft indicatorsoorten scoort het bosreservaat niet slecht. Uitgebreid Deens onderzoek leidde tot een lijst van 42 dood-hout-soorten die min of meer karakteristiek zijn voor biologisch waardevol beukenbos qua dood hout (Heilmann-Clausen & Christensen 2000). Concentraties van deze soorten (het Deens record is 36) worden enkel aangetroffen in bossen met grote, gevarieerde hoeveelheden dood hout na decennia-lang nulbeheer. Bepaalde soorten komen uitsluitend in dit soort bossen voor. Deze zijn niet of nauwelijks uit België bekend, terwijl ze bv. wel alledaags zijn in de zeer oude beukenbosreservaten in Oost-Europa. In het studiegebied namen we 13 van deze indicatorsoorten waar, vooral in het oudste en dood-hout-rijkste gedeelte van het reservaat. Meteen een absoluut Vlaams record, en dit dan hoogst waarschijnlijk slechts een "basisrente" die over een paar decennia - wanneer zich een continu evenwicht tussen de verscheidene afbraakstadia heeft ingesteld - kan aangevuld worden met een "getrouwheidspremie" (tot 17-20 soorten). Zo ontbreken voorlopig als indicatoren enkele zeldzame zwakteparasieten, zoals de Zijdeachtige beurszwam (*Volvariella bombycina*) of de Pruikzwam (*Hericium erinaceus*), die in Vlaanderen overigens bijna uitsluitend in oude parken of lanen worden aangetroffen.

*Op staand en liggend hout groeien vaak andere soorten. Op de 'snag' Appelboomkaaszwam (*Aurantioporus fissilis*), indicator voor biologisch zeer waardevol dood beukenhout.*

Naar de praktijk toe is het belangrijk aan te stippen dat de aanwezigheid van enkele zeer grote boomlijken veel grotere garanties biedt op een langdurig ruim aanbod van alle afbraakstadia en bijzondere niches, dan een ruim aanbod kleine stammen of takken.

Volgend jaar trachten we deze resultaten te vergelijken met het dood hout in regulier beheerde beukenbossen, om een beter antwoord te krijgen op de vraag of deze diversiteit wezenlijk verschillend is.

De beuk "Visart" (°1705-†1969). Na 32 jaar nog steeds vol leven.

tekst en foto's: Ruben Walley

Dood hout organismen : een eerste bilan van het xylobionten-onderzoek in de reservaten

Inleiding

In integrale bosreservaten waar processen van opbouw en afbraak uitermate belangrijk zijn, speelt dood hout een cruciale rol. De afbraak is een complex verhaal waarbij een hele resem organismen elkaar opvolgen. Net als gieren die pas na de leeuwen en hyena's een kadaver in de savanne kunnen benaderen, spelen zich op dode bomen gelijkaardige tafereelen af, zij het op iets kleinere schaal, en dit zowel met zwammen (zie vorig artikel) als met kevers.

Reeds gedurende twee jaar loopt een verkennend onderzoek waarin we een beeld trachten te krijgen van welke doodhout gebonden ongewervelden er nog terug te vinden zijn in onze bosreservaten. Het onderzoek wordt uitgevoerd door het KBIN met ondersteuning van het IBW. Acht zware staande boomlijken (5 beuken en 3 eiken), gelegen in zes verschillende boscomplexen, werden bemonsterd, met een uitgebreide vallenset (Zie BosreservatenNieuws 1).

De afbraaksuccessie : een komen en gaan van beestjes

De Duitse onderzoeker Rauh (1993) beschreef de opeenvolging van organismen bij de afbraak van Beuk.

De eerste 5 à 7 jaren na het afsterven van de boom bestaat de schorsgemeenschap uit de boktorren (Cerambycidae) van het genus *Rhagium*, prachtkevers (Buprestidae) en schorskevers (Scolytidae). Ook verschijnen er in deze periode steeds meer predatoren zoals Rhizophagus-soorten. Na 7 jaar stelt Rauh een dominantie vast van de larven van vuurkever (*Pyrochroa coccinea*) en enkel kniptorsoorten.

De chemische en fysische eigenschappen van hout zorgen voor een andere soortensamenstelling. De eerste vier jaar na afsterven van de boom zijn enkel *Rhagium* en *Xylotrechus*-larven (Boktorren) in staat zich in het nog harde hout te boren. Daarna zijn doodskloppertjes (Anobiidae) actief.

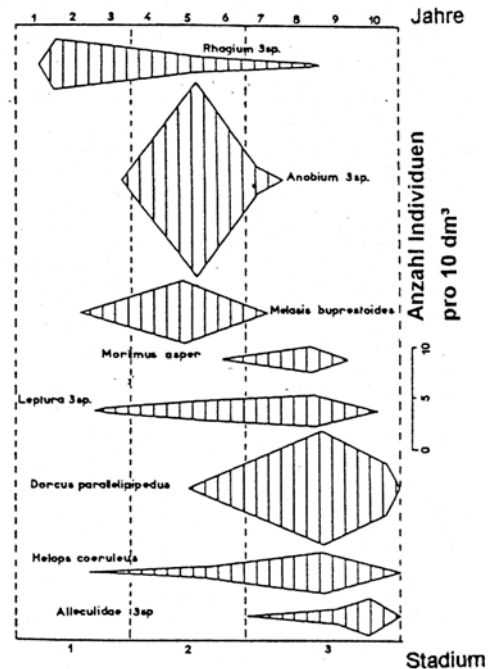
Na een zevental jaar begint het hout af te breken en is het van boomzwammen en xylobionte kevers doordrongen. Typisch in dit stadium zijn o.a. *Leptura*-soorten (Boktorren), Klein Vliegend Hert (*Dorcus parallelipedus*),...

Na een periode van 10 jaar verschijnen de soorten van het molmcomplex met meer en meer bodemfaunasoorten. De kevers van dit habitatype zijn klein en zijn meestal predatoren op mijten, springstaarten en vliegen.

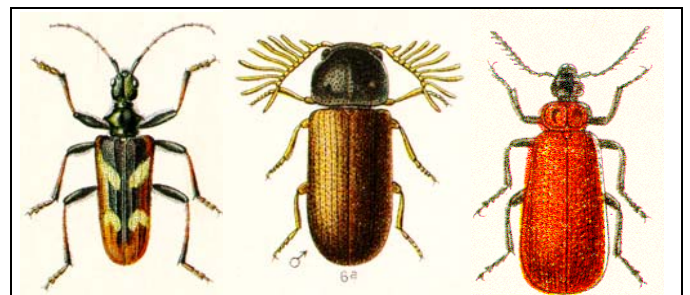
De theorie in de praktijk : situatie in de reservaten

Op alle locaties in Vlaanderen en dat zowel op eik als op beuk vinden we soorten terug uit de meeste stadia van schors-, hout- en molmcomplex volgens Rauh.

Rhagium-soorten werden evenwel enkel in het Bosreservaat Kersselaerspleyn (Zoniënwoud) teruggevonden. Of dit komt omwille van het groot aanbod dood hout (>100m³/ha) en de historiek van het bos ofwel meer te maken heeft met de individueel bemonsterde bomen moet verder onderzoek uitwijzen (Xylobios, 2001-2005).

Verskillende successiestadia met bijhorende insectengemeenschappen (Uit Rauh, 1993)

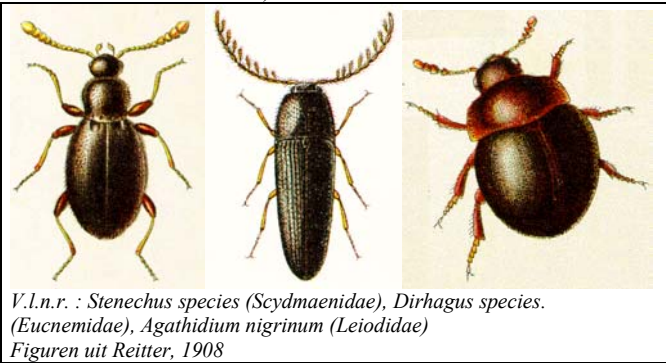
Een aantal typische dode beuksoorten uit het Zoniënwoud.
V.l.n.r. *Rhagium bifuscatum* (Cerambycidae) 12-22mm
Ptilinus pecticornis (Anobiidae) 3.5-5.5 mm
Pyrochroa coccinea (Pyrochroidae) 14-18 mm
Figuren uit Reitter, 1908

De soortensamenstelling : niet triviaal !

In totaliteit werden over de 8 locaties verspreid, ruim 75 soorten gevonden die vermeld staan op de Rode Lijst van insecten voor Duitsland en/of Engeland (in de categorieën 'zeer lokaal aanwezig' tot 'zeer zeldzaam' of 'uitgestorven'). Met enige voorzichtigheid bij het interpreteren van buitenlandse lijsten, geeft dit toch een aanwijzing over het belang die onze integrale reservaten hebben voor deze groep van organismen.

Een aantal soorten zijn zelfs opgenomen op de lijst van indicatorsoorten voor bossen met Europees belang voor behoud van xylobionten (Speight, 1989).

We pikken er enkele opmerkelijke vondsten uit. (zie ook BosreservatenNieuws 1).

Dirhagus lepidus (Eucnemidae) werd in Kersselaerspleyn (Zoniënwoud) gevonden. Het is een bosgebonden soort die in Duitsland zeer zeldzaam is. Deze soort wordt als een relictsoort van “oerbossen” beschouwd.

Een andere bijzondere vondst op eik (Zoniënwoud, Wijnendaele, Rode bos) was de aan mieren gebonden molmsoort ***Stenichus flaveola*** (Scydmaenidae), deze soort wordt eveneens als “oerwoudrelict” genoemd.

Eveneens zeer zeldzaam in Duitsland (Köhler) is de aan houtzwammen gebonden kever ***Agathidium nigrinum*** (Leiodidae), in het Vlaamse onderzoek teruggevonden op dezelfde plaatsen als de vorige soort.

Bodem- en Boombewonende Spinnen en Loopkevers

Specifiek onderzoek werd ook nog verricht naar de aanwezigheid van spinnen en loopkevers op de bemonsterde bomen. De vangsten van loopkevers en spinnen met eklektoren, venstervallen en lokvallen werden vergeleken met de klassieke bodem- en venstervallen.

De belangrijkste conclusie is dat de uitgebreide vallenset beduidend nieuwe gegevens oplevert voor spinnen, maar niet voor loopkevers.

Levendbarende hagedissen en Hazelwormen in Wijnendalebos

Er zitten nog **Levendbarende hagedissen** in het Wijnendalebos, maar de populatie is tot een kritisch minimum gedaald (of er al voorbij?). Tot die conclusie kwam Jan Capelle, die in zijn afstudeerwerk de verspreiding van Levendbarende hagedissen in West- en Oost-Vlaanderen onderzocht. In Wijnendale vond hij nauwelijks 4 aparte individuen. De werkelijke populatie is wellicht groter, maar toch wellicht niet meer dan enkele tientallen dieren.

Nog een opmerkelijke ontdekking was de waarneming van een **Hazelworm** in oktober 2001. Het was van 1995 geleden dat er nog een Hazelworm in Wijnendale was waargenomen, en daarvoor was het geleden van 1980 toen een doodgereden exemplaar was gevonden.

Het grotere aandeel open plekken dat in het gerichte reservaatstuk is ontstaan, na de kapping van de Fijnsparren,

Slechts een beperkt aantal loopkeversoorten zijn bekend om hun (gedeeltelijke) boomgebonden levenswijze (Desender *et al.*, 2001). Nieuwe spinnensoorten (ten opzichte van vroegere bemonsteringen waar enkel bodemvallen werden gebruikt) worden voornamelijk verzameld via de eklektortechniek.

Bij dit onderzoek werden twee nieuwe spinnensoorten voor België gevonden, en verder nog één soort die nieuw was voor Vlaanderen. Nog een andere soort wacht nog op identificatie. Ook was er, in het Zoniënwoud een tweede waarneming voor België van *Pseudocarroria thaleri*, een soort hangmatspin. Ook de eerste waarneming, in 1986 was in het Zoniënwoud.

BEUK en EIK even SOORTENRIJK

Van levende bomen is bekend dat eiken een stuk rijker zijn aan insectenleven als beuken : waar een 400-tal insectensoorten gebonden zijn aan zowel zomer- als wintereik, is dat bij beuk slechts een 100-tal (Kennedy & Southwood).

Uit het onderzoek in de Vlaamse reservaten blijkt dit voor dood staand hout helemaal niet het geval te zijn : het aantal gevonden keversoorten op eik en beuk is van dezelfde grootteorde.

Deze conclusie geldt zowel wanneer we de totale dataset (5 beuken en 3 eiken) bekijken, als wanneer we de bemonsterde bomen in het Zoniënwoud alleen (2 beuken en 1 eik) vergelijken.

In totaal werden een 350-tal soorten gedetermineerd.

Loopkevers en spinnen werden afzonderlijk bekeken. Op de 3 eiken werden in totaal 97 soorten aangetroffen en op de 5 beuken 95 soorten. 75 loopkevers en spinnen waren gemeenschappelijk voor beide boomsoorten.

Deze bevindingen komen overeen met eerder onderzoek (Koch, 1989-1996; Hyman, 1992).

Voor liggend dood hout kan de situatie verschillend zijn : daar worden een aanzienlijk groter aantal soorten loopkevers gevonden op eik. De ruwe schors van eik biedt immers meer leef- en schuilmogelijkheden en blijft ook veel langer aan de boom (mond. med. Desender, 2002).

Peter Van de Kerckhove & Kris Vandekerckhove.

*De gegevens uit dit artikel werden geput uit de projectrapporten van het KBIN : Versteirt *et al.* (2000), KBIN-rapport ENT2000.4, De Bakker *et al.* (2002), KBIN-rapport ENT2001.5., Heirbaut *et al.* (2002), KBIN-rapport ENT2001.4.*

Populieren en Corsicaanse dennen biedt aan deze beide diersoorten weer wat extra leefruimte. De massale aanwezigheid van (uitgezette) Fazanten in de omgeving is dan weer zeer ongunstig. Een dubbeltje op zijn kant dus. De toekomst zal moeten uitwijzen of de populaties van beide soorten zich nu herstellen of al tot een al te kritisch niveau waren gezakt.

Hazelworm (foto Rollin Verlinde)

Middelste bonte specht : na Meerdaal nu ook in Zoniën !

Sinds enkele jaren heeft Vlaanderen er een uitzonderlijke broedvogel bijgekregen : de Middelste bonte specht (zie ook Smitz et al., 1999). De Middelste bonte specht is een soort van grote, oude eikenbossen, die zijn voedsel vooral zoekt op bemoste dikke takken in de brede kruinen van oude eiken. De soort profiteert blijkbaar van het ouder worden van de eikenbossen (langere omloopstijden), ook ten zuiden van de

Middelste bonte specht. foto : ©Jean-Sébastien Rousseau-Piot;
<http://www.digi-sight.com>

taalgrens. Daar heeft deze specht langzaam maar zeker zijn areaal uitgebreid, van de Gaume naar de grote Ardense boscomplexen, en wordt hij sinds kort ook in de Waals-Brabantse bossen gezien (mond. med. J.-P. Jacob). Vandaar dat de ontdekking in Meerdaal geen totale verrassing was, maar een logische volgende stap. Niet toevallig is de soort momenteel goed vertegenwoordigd in een aantal bosreservaten in Meerdaalwoud (Pruikenmakers, De Heide en Everzwijnbad). Hier is immers geen gebrek aan oude eiken.

Voorjaar 2001 waren de terreinwerkers van het bosreservatenteam niet weinig verrast toen zij ook in het bosreservaat Kersselaerspleyn in het Zoniënwoud een koppel baltsende Middelste bonte spechten waarnamen, niet toevallig in de onmiddellijke omgeving van de 'Eik De Bruyn', een eeuwenoude mastodont in het vroegere 'Canton Pittoresque'. In tegenstelling tot het overgrote deel van het Zoniënwoud, waar Beuk alomtegenwoordig is, vinden we hier een gemengd bos van vooral eik, beuk en es.

Het andere bosreservaat, Harras, is één van de weinige plekken in Zoniën waar eik de dominante boomsoort is, en dus uitermate geschikt voor de Middelste bonte specht. Misschien dat we daar toch best eens in het voorjaar gaan checken ...

Kris Vandekerkhove

Aanvullend onderzoek naar dood-hout-kevers in Kolmont : andere technieken, andere soorten.

In 1999 werd het bosreservaat Kolmont onderzocht in het kader van het xylobiontenproject (zie p 10-11). De onderzoekers van het KBIN vonden er ruim 100 soorten, waarvan een 50-tal stricte dood-hout-organismen.

Van oktober 2000 tot september 2001 werd Kolmont aan een extra bemonstering onderworpen, zij het met andere technieken. Het bos werd 15 maal bezocht op zoek naar xylobionte kevers, gebruik makende van zeef (maaswijdte 8mm), klopscherm en handvangsten.

In het totaal werden er 49 soorten xylobionte kevers gevonden, eenzelfde aantal dus als bij het onderzoek door het KBIN. De soortensamenstelling was echter duidelijk anders. In het totaal zijn er van de 2 onderzoeken samen 86 xylobionte soorten gekend. Vermoedelijk is dit ongeveer de helft van de aanwezig houtkeverfauna in dit gebied. 20 van de gevonden soorten staan op de Rode Lijst van Duitsland ! Grote opvallende boktorren en kniptorren werden nu niet gevangen. Een mogelijke oorzaak is de afwezigheid in het bos van bloemrijke bermen waarop de kevers nectar komen halen. Ook de natte april- en septembermaanden hebben het onderzoek zeker negatief beïnvloed.

In oktober 2000 werd telkens 1 exemplaar van *Tetratoma desmarestti* en *Aderus populneus* gevonden. Beide soorten staan in Duitsland op de Rode Lijst. Van *T. desmarestti* werden zelfs 36 exemplaren zonnend op een dode eik met een aantal korstzwammen aangetroffen. Dit aantal is hoger dan er in alle collecties in België werden gevonden. Het is een soort die in de winterperiode volwassen is en mogelijk daarom regelmatig gemist wordt.

Veel energie werd er gestoken in het zeven van een vermolmde beuk. Dit leverde maar weinig dieren op. In het

totaal werden er maar 3 soorten gevonden, echter allemaal bijzondere soorten :

Abraeus granulatum : spiegelkever van ongeveer 1mm leeft bij de mier *Lasius brunneus* waarvan een niet meer bewoond nest voorhanden was. In Duitsland een soort van de Rode Lijst.

Euplectes nanus : Kleine zeldzame mierkever die jaagt op mijten.

Mycetaea hirta : Deze kever wordt meestal aangetroffen bij schimmeldraden. Het is een soort die meestal in stallen en schuren wordt aangetroffen, zelden in de vrije natuur.

Handvangsten in dit bos leverden interessante nieuwe soorten voor Kolmont op. Het is ook de beste methode om verfijnde informatie te verkrijgen over de juiste leefomstandigheden van vele soorten. Ondanks de beperkte oppervlakte (10 ha) van het terrein is er hier nog jaren studiemogelijkheid. Met dank aan allen dit onderzoek mogelijk maakten.

Luc Crevecoeur, Kennipstraat 37, 3600 Genk
luc.crevecoeur@pi.be

Is dit het eerste IBW-BosreservatenNieuws dat u in handen krijgt ?

Dan hebt u het eerste nummer gemist. Geen probleem : je kunt je inschrijven op de mailinglijst, door een mailtje of kaartje, met vermelding van uw naam en adres naar :

Bart.christiaens@lin.vlaanderen.be

IBW- bosreservatenprogramma,
IBW, Gaverstraat 4, 9500 Geraardsbergen.

Overname van artikeltjes uit deze nieuwsbrief is toegelaten (mits bronvermelding en voorafgaandelijke contactname met de auteur).

VU : Jos Van Slycken – Gaverstraat 4, Geraardsbergen.
Drukwerk : Min. Van de Vlaamse Gemeenschap
Dep. LIN A.A.D. afd. Logistiek – digitale drukkerij – gedrukt op Chromapress.